

NOTITIE

Aan: de staatssecretaris van het ministerie van OCW, de heer drs. S. Dekker

Van: Paul Rosenmöller, voorzitter van de VO-raad

Datum: 1 juli 2015

Betreft: Advies overgang vmbo naar havo

Advies overgang vmbo naar havo

Opgesteld naar aanleiding van de Monitor toelatingsbeleid vmbo-havo, tweede meting¹

VO-raad, juni 2015

In 2012 hebben de scholen een toelatingscode voor de overgang van vmbo naar havo ingesteld². De code geldt voor vier jaar en is een opdracht van de sector aan de sector om te werken aan een soepele overgang. Het bevat een kader voor goede procedures, reële eisen, adviezen, heldere communicatie, gesprekken met leerlingen, loopbaanoriëntatie en verbetering van de programmatische aansluiting. Met de code dient bereikt te worden dat scholen een eenduidige en voor leerlingen reëel toelatingsbeleid hebben. Het uitgangspunt is 'kansen bieden' en terughoudendheid bij het stellen van eisen.

In de periode september 2014 tot en met maart 2015 heeft een monitoring plaatsgevonden van het toelatingsbeleid vmbo-havo en van de werking van de bovengenoemde code. De belangrijkste vragen in het onderzoek zijn hoe de toelating verloopt van vmbo leerlingen naar het havo en in hoeverre dit gebeurt in overeenstemming met de toelatingscode. Tevens is scholen gevraagd welk effect zij zien van de code en hoe zij staan tegenover een drempelloze overgang.

In het najaar 2014 is hiervoor een enquête uitgezet onder vmbo scholen en havo scholen. Ter duiding van de enquêteresultaten hebben eind 2014 en begin 2015 verdiepende gesprekken plaatsgevonden met groepen scholen. Het onderzoek is uitgevoerd door Oberon³.

In deze notitie beschouwen we de uitkomsten van het onderzoek in relatie tot de landelijke ontwikkelingen in de in- en doorstroom van gediplomeerde vmbo-leerlingen naar het havo. Daaruit concludeert de VO-raad dat het belangrijk is de code te behouden omdat de code

¹ Oberon. Monitor toelatingsbeleid vmbo-havo, tweede meting 2014-2015

² VO-raad 2012, toelatingscode overstap vmbo-havo

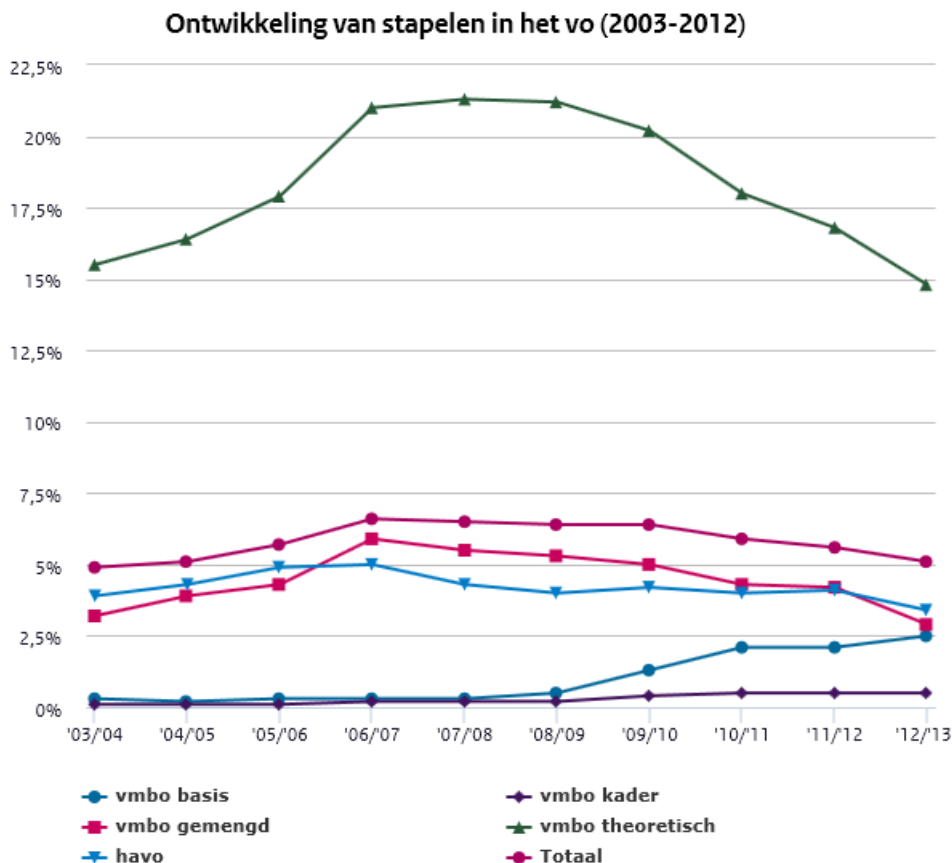
³ Oberon. Monitor toelatingsbeleid vmbo-havo, tweede meting 2014-2015

bijdraagt aan een soepele overgang van vmbo-tl naar havo. De code gaat uit van het bieden van reële kansen en stimuleert verbetering van de samenwerking en aansluiting. Een drempelloze overgang, of beter geformuleerd, een algemeen toelatingsrecht leidt tot versraling van deze inspanningen. Het is juist dat aspect waar de code om draait.

Ontwikkeling in de doorstroom en de rol van de code

Uit de enquête blijkt dat een kwart van de havo-scholen geen verandering ziet in het aantal vmbo-leerlingen dat in het havo is ingestroomd en de helft constateert een daling⁴. Landelijk zien we een daling van de doorstroom vmbo-havo en de vraag is in hoeverre de code daar een rol in speelt.

Met het uitkomen van het onderwijsverslag 2013-2014 van de onderwijsinspectie⁵ staat doorstroom en stapelen weer in de belangstelling. De onderwijsinspectie constateert dat de schoolloopbanen korter worden en dat stapelen op alle overgangen weer minder vanzelfsprekend is. Dit zien we ook terug in de gegevens over de overgang van vmbo naar havo. Sinds 2009, dus ruim voor de invoering van de code, neemt de doorstroom van gediplomeerde vmbo-leerlingen naar havo-4 af.

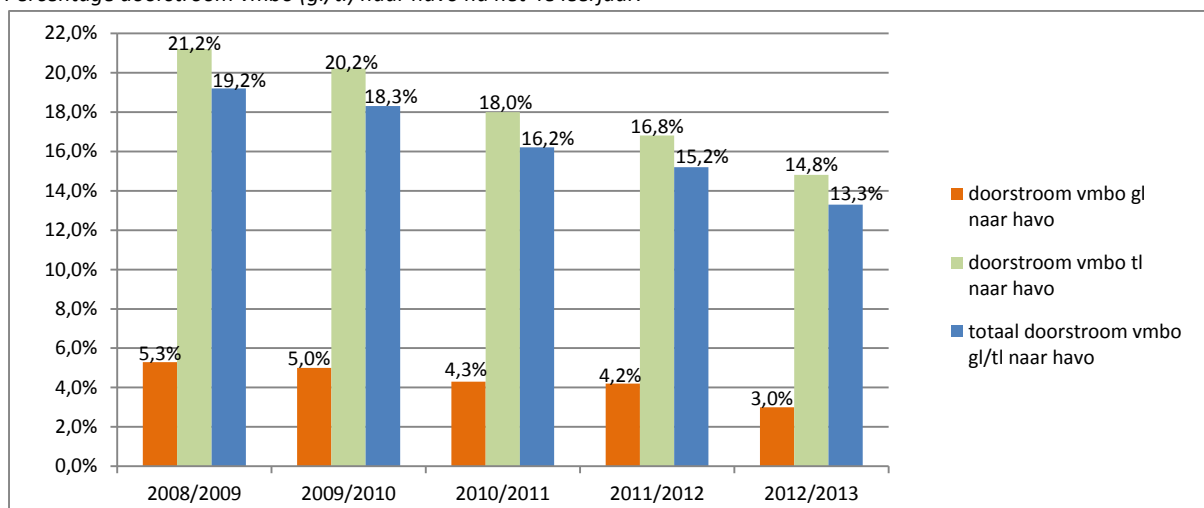

⁴ Zie tabel 8.2, Oberon. Monitor toelatingsbeleid vmbo-havo, tweede meting 2014-2015

⁵ Onderwijsinspectie, De staat van het onderwijs, onderwijsverslag 2013-2014, april 2015

(afkomstig uit de factsheet “stapelen in het voortgezet onderwijs”, OCW 2015: <http://www.onderwijsincijfers.nl/themas/documenten/publicaties/2015/05/20/stapelen-in-het-voortgezet-onderwijs>).

Percentage doorstroom vmbo (gl/tl) naar havo na het 4e leerjaar.

De onderwijsinspectie geeft als verklaring voor het minder stapelen onder andere dat leerlingen beter op het verwachte niveau worden geselecteerd. De deelnemers aan de verdiepende gesprekken verwoordden dat met “ze zitten al op het havo”. Een ander veelgehoorde verklaring voor de afgenomen doorstroom van vmbo-gediplomeerden naar het havo, is dat de beeldvorming over het mbo beter is geworden. Hierdoor zien ouders en leerlingen dit eerder als een vanzelfsprekend goede keuze. Het maken van een bewuste, goed gefundeerde keuze (voor zowel havo als voor mbo) wordt door de scholen gestimuleerd. Zo geven ze aan dat ze stimuleren dat leerlingen zich goed oriënteren op mbo-opleidingen, ook als ze in eerste instantie opteren voor het havo.

Een andere ontwikkeling is de toenemende behoefte aan flexibiliteit en ontschotting in het systeem. Recent heeft de MBO-Raad voorgesteld om vmbo-tl en havo meer te laten integreren. Binnen de eigen sector zien we dat scholen allerlei vormen van samenwerking aangaan, waaronder samenvoegingen van vmbo-tl en havo. Ook zijn er vmbo-scholen die leerlingen vroegtijdig een havo-route in het vmbo aanbieden en zijn er maatwerkroutes van vmbo-tl naar mbo⁶ De meeste scholen hanteren echter twee gescheiden schoolsoorten en de scholen die aan integratie werken doen dit geleidelijk. Dat betekent dat de code op dit moment nog functioneel is en dat de strikte scheiding met eisen op de overgang hooguit in de toekomst minder relevant wordt.

⁶ SLO, februari 2015. Van vmbo-tl via mbo versneld naar het hbo. Een beschrijving van een van de maatwerkroutes van het Kennemer College in Heemskerk.

De verklaringen die we gevonden hebben voor de dalende instroom van vmbo naar havo lijken dus niet ingegeven door negatieve oorzaken of belemmeringen aan de kant van de leerlingen en evenmin lijkt het zo te zijn dat de invoering van de code van invloed is op de daling.

Effecten van de code op het beleid en de toelating

De code is voor de scholen een kader over goede procedures, reële eisen, goede adviezen, heldere communicatie, gesprekken met leerlingen, en verbetering van de programmatische aansluiting. Er staan afspraken in over de toelatingsvoorwaarden, de regionale samenwerking, de verbetering van de inhoudelijke aansluiting en de loopbaanbegeleiding en de communicatie.

De afspraken over de toelating zijn:

1. Havo-scholen die aanvullende eisen stellen aan de toelating tot havo-4 voeren in een vroegtijdig stadium een toelatingsgesprek met de potentiële leerling waarin de toelatingseisen, het advies van de vmbo-school en de motivatie van de leerling worden besproken.
2. Havo-scholen betrekken het advies van de vmbo-school over de betreffende leerling altijd in hun oordeel en treden bij een afwijkende mening met de toeleverende vmbo-school in overleg.
3. Havo-scholen stellen maximaal een 6,8 als eis aan het gemiddeld eindexamencijfer.
4. Havo-scholen hanteren dezelfde regels over doubleren voor leerlingen afkomstig uit het vmbo als voor leerlingen afkomstig uit 3 havo.

Duidelijk is dat het nu te vroeg is om iets te kunnen zeggen over effecten die te maken hebben met het studiesucces van de leerlingen in het havo. In mei/juni 2015 deed immers de eerste havo-lichting sinds de invoering van de code examen. De respondenten tonen zich daarnaast terughoudend met uitspraken over de effecten van de code op de programmatische afstemming en de aansluiting. Ook daarvoor lijkt het te vroeg om conclusies te kunnen trekken.

Wel valt er iets te zeggen over de effecten die scholen ervaren bij het bijstellen van de toelatingseisen. Het kan zijn dat er op het niveau van een school veranderingen zijn geweest in de instroom die gerelateerd kunnen worden aan de code, en dan met name de 6.8 eis. De 6.8 is gebaseerd op de uitkomsten van het onderzoek dat Ecbo, voorafgaand aan de invoering van de code in 2012, in opdracht van de VO-raad heeft uitgevoerd⁷. Scholen die hun eis aan het gemiddelde eindexamencijfer naar beneden hebben moeten bijstellen tot maximaal een 6.8 gemiddeld, zeggen in de verdiepende gesprekken te ervaren dat dit een goed gemiddelde is dat naar hun idee recht doet aan het bieden van reële kansen aan de leerlingen. Datzelfde zeggen de scholen die voor de toelatingscode een drempelloze toegang hadden en nu ook de maximaal 6.8 gemiddeld hebben ingevoerd. Deze scholen geven aan hier positief over te zijn omdat het op hun school tot een kansrijkere instroom heeft geleid. Beide groepen geven tot slot aan dat het daarnaast ook ten goede komt aan een hele groep als er minder potentiële uitvallers in de klas zijn.

Naast dit effect, geven de scholen aan dat de code rust en duidelijkheid heeft gebracht in de

⁷ Ecbo 2011, Eindexamencijfers vmbo en studiesucces op het havo

toelatingsprocedure. Zo zijn er regionale afspraken gekomen waardoor het voor leerlingen niet meer nodig is om te shoppen en scholen niet tegenover elkaar komen te staan. Intern brengt het rust omdat er minder discussie is over de toelatingseisen, de code geeft duidelijkheid. Dit laatste verklaart ook waarom havo-scholen in de enquête zeggen zich minder te laten leiden door het vmbo-advies. De afspraak is immers een maximumeis van 6.8.

Beleideffecten óp de naleving van de code

Opvallend uit het onderzoek van Oberon is dat scholen geneigd zijn meer (of strengere) toelatingseisen te stellen dan twee jaar geleden. De geest van de code is echter dat we uitgaan van kansen bieden, en daarbij past terughoudendheid bij het stellen van eisen. Bij de gevraagde terughoudendheid gaat het er ook om dat er naast deze afspraken niet allerlei andere afspraken bijkomen. Gedacht kan worden aan eisen aan specifieke vakken en als er eisen aan bijvoorbeeld vakken worden gesteld, dan zou dat binnen ‘de geest van de code’ moeten zijn.

Op de vraag wat de verklaring is dat zoveel scholen minder terughoudend zijn dan twee jaar bij het stellen van toelatingsvoorwaarden, wordt als belangrijkste reden genoemd dat de exameneisen aan havo-leerlingen zijn aangescherpt; met name het gestelde maximum van één vijf voor de kernvakken en ook de rekentoets worden genoemd. Deze aanscherping sijpelt door naar beneden; de overgangsnormen zijn er op aangepast en dus ook de eisen aan de gediplomeerde vmbo-leerlingen. Scholen zijn er heel duidelijk over; wij willen kansen bieden maar de reële kansen om te slagen zijn afgenomen omdat de eisen zijn aangescherpt.

Daarnaast geven de scholen aan dat de code uitnodigt tot andere aandachtspunten dan de cijfereisen, en het zou kunnen zijn dat scholen dit ook hebben bedoeld bij de vraag naar terughoudendheid. Met andere eisen bedoelen we dat er in de toelatingsgesprekken meer gelet wordt op houding, motivatie, discipline etc.

Hoe nu verder

De toelatingscode is in 2012 ingesteld voor de duur van vier jaar en is nu dus halverwege. Er is gekozen voor een tijdelijke code met het idee dat de code leidt tot verbetering van de samenwerking tussen vmbo en havo en daarmee tot verbetering van de aansluiting.

Na twee jaar kan nog niet inzichtelijk worden gemaakt wat het effect op het studiesucces is, immers de eerste lichter doet examen in mei/juni 2015. Scholen geven na twee jaar wel aan dat de code houvast geeft en positief uitwerkt, ze ziende meerwaarde van de code bij het bieden van reële kansen en bij de samenwerking en aansluiting tussen vmbo en havo.

De toelatingsafspraken die in de code zijn gemaakt, worden als goed ervaren omdat het een kader is dat niet te strak is en uitnodigt om reële kansen te bieden. Met name de 6.8 als maximum eis voor het gemiddelde eindexamencijfer, wordt hierbij als een goede balans gezien tussen ‘kansen bieden’ en ‘teleurstellingen voorkomen’. Daarnaast richten de scholen zich door de code meer op andere ‘eisen’ als motivatie en houding.

De VO-raad concludeert daarom dat het belangrijk is vast te houden aan de afspraken die in de code zijn gemaakt. Een wettelijke verankering van een toelatingsrecht (een drempelloze overgang) zou tot een verschraling van juist deze aansluitingsinspanningen kunnen leiden.

Daarom zal de VO-raad zal gericht blijven inzetten op naleving van de code en zal stimuleren dat scholen in de geest van de code hun toelatings- en aansluitingsbeleid vormgeven. Daarbij blijven de belangrijke uitgangspunten van de code, namelijk kansen bieden, transparantie over de eisen en verbetering van de aansluiting onverkort van kracht. Naast de afspraken die zijn gemaakt in de code zien we een belangrijke rol voor LOB bij de voorbereiding van leerlingen op de keuze voor mbo of havo. Verder zou onderzoek naar het studiesucces over twee jaar inzichtelijk kunnen maken wat het effect van het toelatingsbeleid is op bijvoorbeeld slagingspercentages en zittenblijven.